

Phẩm 8: TÁC GIẢ, TÁC NGHIỆP

Hoặc có người nói: Như phẩm trước đã nêu, phá tất cả pháp, các có đối tượng tạo tác, vì hữu vi không thành, sao có được vô vi? Nếu nói như vậy thì vì sao trái với A-hàm kia. Như Phật Thế Tôn có nói kệ tụng trong Khế kinh:

*Nên tu hành pháp thiện
Chớ tu hành pháp ác
Người tu hành pháp thiện
Hai đời an lạc tịch (tịch diệt).*

Theo như ý tụng này tức có tác giả, tác pháp, cũng lại có quả. Đã nói là thật như chỗ quán sát, vì sao chỉ nói thế tục, chẳng nói Thắng nghĩa chẳng?

Luận giả nói: Các tác giả (người tạo tác) hiện hữu ở trong Thắng nghĩa đế hoặc thật có, hoặc không thật có hoặc cũng thật cũng không thật có. Tác nghiệp (nghiệp tạo tác) cũng vậy. Hoặc thật có, hoặc không thật có; hoặc cũng thật cũng không thật có. Vì do như vậy mà tác giả kia đối với chỗ tạo tác nếu thật có tác giả thì cũng phải thật có tác nghiệp. Như vậy tác giả, tác nghiệp suy diễn lẫn nhau thì đều là không có thật. Nếu hai loại là thật và không thật đều ở trong Thắng nghĩa đế thì không có mảy may nào quyết định pháp thật. Như tác giả có thật nhưng cũng có thể tác nghiệp không thật. Hoặc tác nghiệp có thật nhưng tác giả kia cũng không hòa hợp. Lại nữa, tụng nói:

*Tác giả nếu có thật
Cũng không tác nghiệp thật*

Thích: Nếu như chỗ nói của tụng như vậy làm sao có thể tin? Nên tụng dưới nói:

*Không có thật sở tác (đối tượng làm)
Không sở tác sai biệt.*

Thích: Nếu lại ngăn dừng việc thiện và bất thiện tức đối tượng tạo tác (sở tác) không sinh. Nếu trong đối tượng tạo làm có hai thì tác giả cũng lại có hai, cũng chẳng phải ở trong đối tượng tạo tác mà có chủ thể tạo tác. Đây là ngăn phá tự tướng của pháp. Điều này lại thế nào? Nên tụng dưới nói:

Có nghiệp, không tác giả.

Thích: Nếu trong tác giả và tác nghiệp chấp trước có đối tượng tạo tác sinh khởi thì điều này trở thành trái với tự tướng của pháp nên nay phải ngăn phá. Lại nữa, tụng nói:

Vì sở tác không thật.

Thích: Vì không hề sinh tác dụng sai khác. Nếu tác dụng lại có chỗ hòa hợp thì đối tượng tạo tác có hai, nghiệp cũng có hai, cũng chẳng phải lìa đối tượng tạo tác mà có nghiệp, đây là ngăn phá chấp tự tướng của pháp. Lại nữa, tụng nói:

Có tác giả, không nghiệp.

Thích: Nếu nghiệp vốn tạo tác và pháp tác dụng lìa nhau thì cả hai là chủ thể tạo tác và đối tượng tạo tác cùng nhau xen tạp, đây là ngăn phá tự tướng của pháp.

Lại có người nói: Nếu có chủ thể tạo tác và tác dụng thì cả hai liền có nghiệp sinh khởi. tức nên được nói là thật có tác giả. Vì lúc tác giả sinh khởi thì nghiệp cũng sinh khởi. Vì do có tác dụng hòa hợp nên nghiệp kia cũng không có cái thật có riêng. Điều này không lỗi.

Luận giả nói: Sao gọi là không lỗi? Vì tác giả, tác nghiệp và pháp tác dụng chúng là chủ thể tạo tác đối tượng được tạo tác thấy đều không tạo tác. Trong đó, nếu có chủ thể tạo tác và đối tượng tạo tác thì lỗi như trước đã nói. Nếu không có đối tượng tạo tác thì chủ thể tạo tác cũng không, vì xa lìa đối tượng tạo tác. Điều này là sao? Vì có đối tượng tạo tác, chủ thể tạo tác và tác dụng nghiệp của đối tượng tạo tác. Vì do như vậy nên chỗ khác cũng thế, tùy theo chỗ thích ứng mà ngăn phá. Nay vẫn này rộng, sợ phiền tạp nên tạm dừng ở đây. Lại có người nói: Nghiệp của tác giả đã tạo tác không thật, có thể được vậy, nhưng tác giả kia đáng nên thật có. Nay để đối trừ thuyết ấy nên tụng nói:

Tác giả cũng không thật.

Thích: Nếu chấp tác giả, tác nghiệp là thật, nay đối với lời này cũng phải ngăn phá chấp. Lại nữa, tụng nói:

Nếu thật có tác giả

Cũng thật có tác nghiệp

Người làm và tác nghiệp

Cả hai đều không nhân.

Thích: Ở đây nói chủ thể tạo tác tức là tác giả, nói đối tượng tạo tác tức là nghiệp của tác giả. Nếu đối tượng tạo tác lìa nơi tác giả mà có nghiệp được tạo, như vậy cũng tương đương lúc chỉ có tác giả không có đối tượng tạo tác, đã phải có tác nghiệp rồi, có tức là không nhân. Nếu tác giả và tác nghiệp rơi vào tánh không nhân, tức hoàn toàn có lỗi, điều này cần phải suy nghĩ phân minh. Lại nữa, tụng nói:

Nếu có quả không nhân

Nhân tức phi đạo lý.

Thích: Ở đây nói nhân tức là nói duyên. Nếu lúc pháp có nhân chuyển thì duyên liền tùy thuộc theo. Nếu nhân không có “thể” thì sự hiện hữu dừng. Điều này là không có, vì sao có nghĩa có thể thuộc nơi duyên? Điều này lại là vì sao? Nên tụng dưới nói:

*Làm, người làm vô thể
Tác dụng không hòa hợp.*

Thích: Như việc chặt củi..., nếu thể của quả không có đối tượng chặt đứt thì chủ thể chặt đứt kia và dụng cụ chặt đứt là rìu đều không hòa hợp, vậy tác dụng của việc chặt đứt làm sao có chỗ nương tựa? Chúng không có “thể” nên tác giả, tác nghiệp không có “thể” cũng vậy. Điều này vì sao? Nên tụng nói:

*Nếu không pháp, phi pháp
Đối tượng làm... vô thể.*

Thích: Nếu xa lìa tác dụng, đối tượng tạo tác và chủ thể tạo tác thì không có nghiệp, nên tụng dưới nói:

*Không có pháp, phi pháp
Theo quả sinh cũng không.*

Thích: Nghĩa này thế nào? Do đây tức không có nẻo ác, nẻo thiện và đạo giải thoát tùy theo quả... thích ứng. Lại nữa, tụng nói:

*Không quả không giải thoát
Cũng không sinh thiên đạo
Không chỉ không (sinh) thiên đạo
Đạo giải thoát cũng không.*

Thích: Nếu vậy tất cả tác dụng hiện hữu của thế gian đều rơi vào trong không có lợi về quả. Quả thế gian là như tác dụng của hạt giống... tùy chuyển tức là chủ thể sinh quả, chủ thể kia nếu không có “thể” tức không có lợi về quả.

Hoặc có người nói: Như nói tác giả không thật có như vậy, nghĩa ấy có thể được, nhưng nghiệp đã tạo tác là thật, vì có chủ thể tạo tác, nên ở đây không có lỗi.

Luận giả nói: Đây sao không có lỗi? Nay nói về tác giả tức là tên khác của nhân, còn nghiệp tức là quả. Chẳng phải pháp quả lìa tự thể của nhân mà có riêng đối tượng tạo tác. Nếu có tác giả, tác nghiệp như vậy tức có nhân có quả hòa hợp kiến lập. Nay đây, như vậy tức tác nghiệp không khác với tác giả, tác giả không khác với tác nghiệp nên nghiệp được tạo tác cũng không thể lìa, do nhân sai biệt nên quả kia không có tánh. Điều này làm sao biết? Nếu pháp có duyên và đối tượng tạo tác đầy đủ tức tánh nhân quả thành. Nay chỗ nêu bày ở đây chẳng

phải không sáng rõ.

Hoặc có người nói: Vì tác giả cũng thật, cũng không thật nên tác nghiệp cũng thật cũng không thật. Tụng dưới đáp lời tăng thượng kia:

*Tác giả thật không thật
Cũng không tác hai nghiệp
Có, không trái lẫn nhau
Một xứ tức không hai.*

Thích: Ở trong một pháp, hai pháp có và không có tác dụng hòa hợp thì pháp kia tức không có “thể” là chẳng hợp lý. Như vậy, quyết định hòa hợp tác giả, tác nghiệp cũng không thể đạt được, vì trái ngược lẫn nhau nên cũng chẳng hợp đạo lý. Lại nữa, tụng nói:

*Làm, người làm, tác dụng
Chỗ làm thật, chẳng thật
Chấp trước sinh lỗi làm
Nhân này như trước nói.*

Thích: Trong đó phải biết, nếu thật và không thật đều là nói về đối đãi, nên tụng dưới nói:

*Chỗ làm thật, không thật
Tác giả và tác nghiệp
Cũng thật, cũng không thật
Nhân này như trước nói
Các tạo tác (của) tác giả
Chẳng thật chẳng không thật
Nên biết nghiệp cũng vậy
Nhân này như trước nói
Thật chỗ làm tức không
Không thật lại không nhân
Có, không trái lẫn nhau
Một chỗ sao có hai?*

Thích: Đã nói trong đây là ba loại đối đãi, như nói pháp sinh (ở trên). Cho nên phải biết, chẳng phải Thế Tôn ở trong tất cả chỗ mà thấy đều ngăn phá tác giả, tác nghiệp và các tác dụng. Đây tức chẳng rơi vào lỗi không nhân.

Các luận giả nói: Điều này thật không có lỗi. Tôi cũng không nói không có tác giả ấy và tác nghiệp kia. Vì sao? Vì tôi muốn biểu thị sự giúp nhau thành tựu của tác giả và tác nghiệp. Lại nữa, tụng nói:

*Nhân tác giả có nghiệp
Nhân nghiệp có tác giả.*

Thích: Nên biết trong đây, tùy chuyển mà nói đều là không có tự thể. Tác giả và tác nghiệp, nếu thành hay không thành, lìa có, lìa không, nghĩa trong sự chứng thành là chỗ thủ đắc của thể tục, nên tụng dưới nói:

*Thế tục trừ tánh khác
Ngã kiến tướng thành tự.*

Thích: Nếu có người nói: Điều này là trái với tinh thần của A-hàm, nghĩa là nghĩa của nhân kia không thành.

Có người ngoài nói: Trong Thắng nghĩa để có tác giả của nó. Vì sao? Như Đức Phật dạy là có đối tượng nắm giữ và chủ thể nắm giữ.

Luận giả nói: Nay vì để ngăn phá chấp thuyết ấy nên nói: Trong các tác dụng kia có chủ thể nắm giữ của nó. Nếu hai pháp chủ thể nắm giữ và đối tượng nắm giữ không hoại, tức tác giả tùy chuyển cũng không lìa nhau. Như vậy phải biết, vì chủ thể nắm giữ và đối tượng nắm giữ thâm tóm lẫn nhau, do đó kiến lập: “nhân tác giả có nghiệp, nhân nghiệp có tác giả” vì thế cho nên, nhân chủ thể nắm giữ ấy mà có đối tượng nắm giữ, nhân đối tượng nắm giữ nên có chủ thể nắm giữ. Đây chẳng phải là Thắng nghĩa để. Nay nghĩa này là sao? Lìa tác giả, tác nghiệp để ngăn phá chấp ư? Mà trong đây tức nghĩa nhân của việc tạo tác. Hoặc như ngăn phá chấp tác giả, tác nghiệp tức chủ thể nắm giữ và đối tượng nắm giữ kia, ở đây cũng phải xa lìa.

Lại nữa, tụng nói:

*Nếu trong Thắng nghĩa để
Có tác giả, tác nghiệp
Thì năng thủ, sở thủ
Cũng đều phải ngăn bỏ
Tác giả và tác nghiệp
Vì nghĩa này như vậy
Tự, tha tướng (của) pháp khác
Nghĩa “nhân” phải nên quán.*

Thích: Hoặc quả, hoặc nhân, tướng chủ thể, tướng đối tượng, đồng sinh, không đồng sinh v.v... mà vật thể trong hai pháp nhân quả có được. Nếu nói có nhân tức rơi vào số quả, như pháp sinh kia, hoặc có nghĩa có thể chấp giữ tức chấp kia có tánh. Nếu nói nhân kia không có tức quả kia chẳng phải có sinh. Các pháp sắc... hoặc không có nghĩa có thể chấp giữ, tức không có “thể” kia có thể quán. Hướng là nhân quả lìa nơi tự thể mà có năng lực? Nếu lìa nơi tự thể mà có năng lực tức mâu thuẫn với chỗ có được. Ví như lìa nơi nắm đất là có thể có bình chăng? Chỗ

khởi trong pháp phần vị vật thể ở đây nói là bình sinh nắm đất, ví như bình nước không có tánh phần vị sai khác. Cũng chẳng phải bình giống như cây, lại chẳng phải phần vị nắm đất tức nói có bình, giống như bình riêng biệt. Nếu năng lực của chính nó có chỗ đạt được thì đây là sự trái nhau. Nếu pháp nhân: lạc... có năng lực thì có pháp quả: lạc... vì có pháp lạc... nên liền có chỗ phát khởi sai khác của lạc... Trong đây nói có chỗ đạt được là ở đây nói cũng không có một ít pháp trái nhau. Nếu lia nhân quả mà có năng lực, nói đó là chỗ thành tựu, quyết định không có năng lực kia trở thành nhân quả của nó như vậy. Đó tức là hoặc thành kế chấp điên đảo, hoặc thành quyết định, trong nhân bất cộng trái nhau, lia nhân không có “thể”. Hoặc nhân bất cộng không hoàn toàn thành tựu, hoặc nhân quả hòa hợp tức vật thể là có tánh. Đã nói về hai pháp nhân quả như vậy, trong đó phải biết chẳng phải là Thắng nghĩa đế.

